

**Втрата української мікології
Світлій пам'яті Елеонори Захарівни Коваль
(10.08.1930–29.06.2022)**

**A loss for Ukrainian mycology
In memory of Eleonora Z. Koval
(10.08.1930–29.06.2022)**

29 червня 2022 року пішла з життя znana українська вчена, відомий фахівець з питань систематики, фізіології та екології мікроскопічних грибів, доктор біологічних наук, професор Елеонора Захарівна Коваль.

Народилася Елеонора Захарівна в м. Умань (тепер Черкаська обл.) і за своє життя пережила багато випробувань: голод 1930-х років, політичні репресії рідних (серед яких був відомий український педагог, етнограф і краєзнавець Марко Грушевський), війна та життя в окупації, повосенне

Український ботанічний журнал, 2022, 79(5)

лихоліття, а в останній рік життя – знову війна. З дитинства вона мріяла стати фізиком, але радянська заборона займатися фізикою жителям окупованих територій перекреслила її плани. Втім, любов до науки нікуди не зникла і спонукала її на початку 1950-х років вступити до біолого-грунтознавчого факультету Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. Для навчання вона обрала кафедру мікології та фітопатології, де зустрілася вперше з її завідувачем, професором С.Ф. Морочковським. Ця зустріч стала доленосною для наукової кар'єри Елеонори Захарівни і визначила її подальший шлях у мікології.

Ще в університетські роки Е.З. Коваль брала участь у багатьох експедиціях під керівництвом С.Ф. Морочковського, З.Г. Лавітської та інших викладачів кафедри, у тому числі й на Далекий Схід колишнього СРСР. Цей своєрідний регіон так її зацікавив, що після закінчення університету з 1955 р. по 1960 р. вона працювала в Далекосхідній філії Сибірського відділення АН СРСР (м. Владивосток). Предметом її досліджень було видове різноманіття грибів (мікофлора) заповідних територій Примор'я, Сахаліну та Курильських островів. Частина отриманих тоді матеріалів стали основою її дисертаційної роботи на здобуття ступеня кандидата біологічних наук "Микофлора заповідника "Кедровая падь", успішно захищеної в 1962 р.

У 1960 р. Е.З. Коваль повернулася до Києва, де й проживала до кінця життя. Спочатку вона працювала у відділі мікології Інституту ботаніки АН УРСР (знову ж під керівництвом С.Ф. Морочковського), а в 1961 р. перейшла до Інституту мікробіології і вірусології АН УРСР (до відділу фізіології грибів). Тут Елеонора Захарівна працювала до 1992 р., спочатку старшим науковим співробітником, згодом

провідним науковим співробітником, причому тривалий час була заступником керівника відділу. У 1992–1994 рр. вона обіймала посаду провідного наукового співробітника Інноваційного центру НАН України.

Сфера наукових інтересів Елеонори Захарівни була надзвичайно широкою і охоплювала різні галузі мікології. Спочатку вона вивчала гриби-патогени дерев і чагарників, досліджувала мікобіоту степових заповідників України, гриби як компоненти біогеоценозів, мікроміцети ризосфери сільськогосподарських рослин, мікроскопічні гриби в різних типах ґрунтів тощо. Згодом з'являються її численні публікації та авторські свідчення з питань грибостійкості різних матеріалів – дорожньо-будівельних, різних видів палива і моторних мастил, різноманітних конструкційних матеріалів та виробів, а також біопшкоджень творів образотворчого мистецтва та музейних пам'яток. Е.З. Коваль є співавтором декількох монографій за цією тематикою, зокрема, "Рост грибів на углеводородах нефти" (1980), "Микробная коррозия и ее возбудители" (1980), за яку отримала премію Ради Міністрів СРСР у 1983 р., "Микодеструкторы промышленных материалов" (1989), "Мікологічне обстеження музейних пам'яток" (2014), двохтомник "Пеніцилії в навколишньому середовищі" (2014) та ін. За проведені ретельні дослідження численних музейних експонатів, пошкоджених мікроскопічними грибами, Е.З. Коваль була нагороджена Почесною відзнакою Міністерства культури України "За багаторічну плідну працю в галузі культури".

Велику увагу Е.З. Коваль приділяла сучасним методам мікроскопічних досліджень мікологічних

об'єктів, а свій значний досвід експериментальної мікології виклала в розділі "Микроскопическое изучение грибов" у двох виданнях довідника "Методы экспериментальной микологии" (1973, 1982). Ще у студентські роки Елеонора Захарівна захопилась вивченням ентомофільних грибів, а в 1974 р. опублікувала монографію "Определитель энтмофильных грибов СССР". Згодом вийшла друком ще одна її монографія "Клавиципитальные грибы СССР". У 1983 р. вона успішно захистила докторську дисертацію на тему "Энтомофильные грибы СССР". Е.З. Коваль також стала автором одного з томів багатотомного видання "Флора грибов Украины", а саме монографії "Флора грибов Украины. Зигомицеты. Энтмофторальные грибы" (2007), яка стала підсумком 40-річного дослідження цієї групи грибів в Україні. Останньою виданою за життя монографією Е.З. Коваль (у співавторстві з А.В. Руденко) стала книга "Аспергиллы и аспергиллезы" (2022). Загалом упродовж своєї наукової діяльності Е.З. Коваль опублікувала понад 300 наукових праць і описала 19 нових для науки видів грибів. Власне її ім'ям названо два види грибів – *Nothomitra kovaliae* ("kovalii") Raitv. і *Sawadaea kovaliana* V.P. Heluta.

Два роки тому ми святкували славний 90-річний ювілей Елеонори Захарівни, але сьогодні, на жаль, її вже немає з нами. Пам'ять про Елеонору Захарівну Коваль, видатного науковця, наполегливого дослідника, доброзичливого, але вимогливого наставника, працелюбну, добру і сердечну людину, завжди житиме в серцях її колег, учнів та друзів.

*Члени секції мікології і фітопатології
Українського ботанічного товариства*